

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Одеський національний університет імені І.І.Мечникова

**ПРОГРАМА
ВСТУПНИХ ВИПРОБУВАНЬ
З ГЕОГРАФІЇ (ДЛЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ)
ДЛЯ ВСТУПНИКІВ ДО ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ**

Одеса -2019

Програма вступного іспиту з географії для іноземних студентів для одержання освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавр зі спеціальності “Географія. Туризм. Науки про Землю” –ОНУ імені І.І. Мечникова - 2019р.

Шифр та найменування галузі знань: 24 Сфера обслуговування; 10 Природничі науки

Спеціальність: 242 Туризм; 106 Географія; 103 Науки про Землю

Освітньо-кваліфікаційний рівень: Бакалавр

Форма навчання: денна / заочна

Укладачі: д.г.-м.н., проф. Черкез Є.А.
д.г.н. проф. Топчієв О.Г,
д.г.н., проф. Яворська В.В.
д.г.н., проф. Шуйський Ю.Д.
к.г.н., доц. Біланчин Я.М.
к.г.н., доц. Сич В.А.

**Схвалено Вченою Радою ГГФ
від 24 лютого 2019 року, протокол №6**

ЗМІСТ

	Стор.
Пояснювальна записка	4
I. Основні вимоги до знань і умінь	4
II. Критерії оцінювання знань і вмінь	4
III. Зміст навчального матеріалу.	5

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Програма вступного екзамену з географії включає найважливіші розділи таких географічних дисциплін як загальна географія, географія материків і океанів, географія України, економічна і соціальна географія світу.

Програму складено з урахуванням сучасного стану теоретичних основ географічної науки.

Абітурієнти повинні мати уявлення і вміти пояснити причинно-наслідкові зв'язки компонентів природного комплексу, особливості та закономірності поширення різних фізико-географічних явищ і процесів. Ось чому програма включає ряд питань з загальної географії, та географії материків і океанів.

Програма з географії України складена з розрахунком, щоб абітурієнти мали змогу узагальнювати комплексні знання про нашу рідну землю, її природу, народ, господарство та місце України в сучасному світі.

У програму включені також питання з економічної і соціальної географії світу, які дають можливість узагальнити знання про цілісність світового господарства, ресурси, населення та економічні можливості регіонів і найважливіших країн світу.

Література: шкільні підручники з географії та посібники з географії для вступників до вищих навчальних закладів.

I. ОСНОВНІ ВИМОГИ ДО ЗНАНЬ ТА УМІНЬ

На іспиті з географії вступник до вищого навчального закладу повинен:

а) вільно орієнтуватися за фізичними, економічними й політико-адміністративними картами;

б) уміти дати чітку і послідовну характеристику елементів природного середовища (рельєфу, клімату, вод, ґрунтів, рослинності, тваринного світу) і показати основні взаємозв'язки між окремими елементами природного середовища;

в) уміти дати господарську оцінку природним умовам, показати зв'язки між природним середовищем та господарською діяльністю людини;

г) знати основні принципи розміщення виробництва і вміти показати їх застосування на практиці;

ґ) володіти необхідними навичками в роботі над планом, картою, глобусом, з цифрами і графічним матеріалом, з деякими приладами, які використовуються в спостереженнях за погодою, в роботі на місцевості та ін.

II. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ І ВМІНЬ.

“Відмінно”.

Абітурієнт вільно володіє понятійним апаратом, розуміє і демонструє на прикладах закономірності, природу і механізм формування та причинно-наслідкові зв'язки процесів і явищ, на поставлене питання дає аргументовану, логічно побудовану, вичерпну відповідь.

“Добре”.

Абітурієнт володіє понятійним апаратом, розуміє причинно-наслідкові зв'язки процесів і явищ, може самостійно або з незначними підказками викладача пояснити чинники, фактори та закономірності формування процесів і явищ; на поставлене питання дає повну відповідь з несуттєвими неточностями.

“Задовільно”.

Абітурієнт володіє основним понятійним апаратом, розуміє і відтворює закономірності формування процесів і явищ, з допомогою додаткових питань викладача розкриває суть

процесів і явищ; відповіді є неповними, з досить значними, проте не суттєвими неточностями.

“Незадовільно”.

Абітурієнт не розуміє і не відтворює чинники та закономірності формування процесів і явищ, не має чіткого розуміння понять і термінів, відповіді на питання дає нелогічні, неточні і неаргументовані.

III. ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

Загальна географія. План і карта. Поняття про горизонт. Сторони горизонту. Способи орієнтування на місцевості. Уміння користуватися компасом. Масштаб. План і карта. Основні відмінності географічної карти від плану місцевості. Вимірювання відстаней за картою за допомогою масштабу. Уміння за картою виміряти довжину річки, визначати висоту гір, глибину океанів і морів. Неминучість спотворення на картах внаслідок кривизни Землі; елементарні поняття про характер цих спотворень (відстаней, напрямків і площ). Значення карти в житті та господарській діяльності людини.

Форма і рух Землі. Градусна сітка. Форма Землі. Подорож Магеллана. Розміри земної кулі. Добове обертання Землі.

Градусна сітка на карті та її елементи.

Географічна широта і довгота (вміння визначити їх на карті). Річний рух Землі. Зміна пір року. Тропіки і полярні кола. Штучні супутники Землі. Різниця у часі на території Землі, часові пояси.

Погода і клімат. Поняття про атмосферу. Нагрівання атмосфери. Зміни температури повітря залежно від географічної широти місця і від висоти над рівнем океану. Тиск атмосфери і його вимірювання. Вміння користуватися барометром. Вітри та їх походження. Бризи, мусони, пасати. Водяна пара в атмосфері. Атмосферні опади та їх утворення. Розподіл опадів на поверхні земної кулі. Вимірювання кількості опадів. Погода і клімат. Спостереження за погодою. Значення вивчення погоди для народного господарства. Залежність клімату від географічної широти місця, близькості моря, морських течій, рельєфу і висоти місцевості. Значення клімату в господарській діяльності.

Материкові води. Підземні води. Джерела. Використання підземних вод і джерел.

Річки. Річка та її частини. Поняття про річкову долину. Живлення річок. Басейни і вододіли. Канали та водосховища. Уміння показати їх на карті. Найголовніші річки частин світу. Використання річок у господарській діяльності людини. Озера і болота та їх господарське значення.

Океани й моря. Світовий океан та його частини. Рельєф дна Світового океану. Глибини і солоність води. Уміння визначати глибини за картою. Розчленованість берегової лінії. Найголовніші моря, затоки, протоки, острови та півострови. Морські течії. Господарське значення морів.

Земна кора. Зовнішні і внутрішні сили, що змінюють поверхню Землі. Вивітрювання. Робота вітру, текучих вод, льоду. Вулкани та землетруси, райони їх поширення.

Форми земної поверхні. Рівнини, низовини, височини, плоскогір'я. Найголовніші низовини й плоскогір'я частин світу. Абсолютна і відносна висота поверхні суші. Гори й нагір'я. Гори складчасті, брилеві, складчасто-брилові. Найголовніші гори частин світу. Значення рельєфу в господарській діяльності людини.

Природні комплекси. Залежність розподілу рослинності від клімату. Коротка характеристика природних зон за кліматом, рослинністю, тваринним світом.

Географічна оболонка. Поняття про географічну оболонку. Поняття про природний комплекс. Взаємозв'язки компонентів природного комплексу.

Географія материків і океанів. Фізико-географічний огляд материків. Материки (континенти) й частини світу. Географічне положення материка, компоненти природи, природні ресурси, населення, політична карта.

Відкриття північно-західних берегів Америки. Відкриття Антарктиди. Вивчення Антарктиди. Загальні географічні закономірності. Оболонка Землі. Неоднорідність земної

кори. Стійкі й рухомі ділянки земної кори й пов'язані з ними типи рельєфу, зміни обрисів материків. Клімат Землі. Циркуляція атмосфери. Загальний огляд кліматичних поясів. Взаємодія рельєфу і клімату та їх вплив на ґрунти, рослинність, тваринний світ. Зміна природних умов під впливом господарської діяльності людей, охорона природи.

Фізико-географічний огляд океанів. Загальні відомості. Геотектонічна будова та рельєф дна. Клімат. Гідрологічні особливості. Органічний світ. Природні ресурси.

Географія України. Джерела географічних знань. Загальногеографічні та тематичні карти та атласи. Довідники та інші текстові джерела.

Географічне положення. Фізико-географічне і економіко-географічне положення. Порівняння географічного положення України з положенням інших держав. Розміри території, морські та сухопутні кордони, прикордонні держави. Основні етапи формування території.

Рельєф, геологічна будова і корисні копалини. Основні риси рельєфу, їх зв'язок з будовою літосфери. Геологічне літочислення. Геологічні структури. Складчасті області Криму й Карпат, платформенні області й пов'язані з ними корисні копалини. Вичерпність корисних копалин. Рухи земної кори в складчастих та платформених областях.

Розвиток форм рельєфу. Зсуви, селі, яроутворення, ерозія, вивітрювання. Заходи щодо попередження цих явищ.

Клімат. Фактори, що визначають особливості клімату. Повітряні маси, їх типи. Атмосферні фронти, циклони, антициклони і пов'язані з ними типи погоди.

Синоптична карта. Закономірності розподілу тепла і вологи (сонячна радіація, опади, випаровування, коефіцієнт зволоження, випаровуваність).

Вплив клімату на землеробство, транспорт, здоров'я людини. Небезпечні явища (суховії, урагани, тумани, заморозки, ожеледь). Прогноз погоди. Охорона атмосферного повітря від забруднення.

Внутрішні води і водні ресурси. Головні річкові системи і басейни рік. Живлення і режим річок. Озера, болотні, підземні води, сніговий покрив.

Особлива роль води в природі та господарстві. Використання вод, шляхи збереження їх якості та об'єму. Небезпечні явища (паводки, повінь, лавини, селі) й попередження їх дії.

Ґрунти й земельні ресурси. Утворення ґрунтів і їх різноманітність. Основні типи ґрунтів, відмінність у їх родючості. Закономірності поширення ґрунтів. Земельні ресурси України, заходи щодо їх збереження.

Рослинний і тваринний світ (загальна характеристика).

Природні комплекси України. Формування природних комплексів як результат тривалого розвитку географічної оболонки Землі. Ландшафти природні й антропогенні. Природне районування.

Природна зона. Природна зона як природний комплекс. Взаємозв'язок і взаємозумовленість його компонентів.

Природні зони України. Зона мішаних лісів, лісостепова, степова зони, гірські області Карпат і Криму.

Рациональне використання природних ресурсів та охорона природи. Використання основних видів природних ресурсів України. Райони найбільшого забруднення навколишнього середовища. Проблеми України, пов'язані з аварією на Чорнобильській АЕС. Заповідники України.

Україна на карті світу. Економіко-географічне та геополітичне положення України. Розміри території, її конфігурація і компактність. Історія формування території України. Сучасний адміністративно-територіальний поділ. Українські історичні землі.

Природні умови й природні ресурси. Економічна оцінка природних умов і ресурсів. Поняття "природно-ресурсний потенціал", його структура. Рівень забезпеченості країни різними видами природних ресурсів. Класифікація природних ресурсів. Мінеральні ресурси, їх структура і особливості розміщення. Паливні, рудні та нерудні корисні копалини. Основні родовища та басейни мінерально-сировинних ресурсів. Земельні, водні, лісові та рекреаційні

ресурси України.

Населення й трудові ресурси. Чисельність і розміщення населення. Природний і механічний рух населення. Склад населення – віковий, статевий, національний. Міське і сільське населення. Система розселення. Найбільші міста і міські агломерації.

Трудові ресурси, їх структура. Нерівномірність у забезпеченні території трудовими ресурсами. Розподіл зайнятого населення за галузями господарства. Основні напрями поліпшення використання трудових ресурсів.

Загальна характеристика господарства України. Формування господарського комплексу України, його структура. Місце в світовому господарстві. Провідні галузі й структурні завдання їх інтенсифікації.

Промисловість. Структура, спеціалізація й основні міжгалузеві комплекси промисловості України. Місце і роль промисловості в господарстві України.

Паливно-енергетичний комплекс. Структура комплексу. Вугільна промисловість. Основні вугільні басейни. Нафтова і газова промисловість, основні райони добування нафти і газу. Проблеми забезпеченості України енергоносіями. Електроенергетика, її структура, особливості розміщення. Екологічні проблеми, викликані розвитком паливно-енергетичного комплексу.

Машинобудівний комплекс. Структура комплексу. Особливості розміщення і географія основних галузей машинобудування.

Металургійний комплекс. Склад комплексу. Чорна металургія, її сировинна та паливна бази. Основні райони та центри розміщення. Кольорова металургія, її структура, особливості та центри розміщення основних галузей. Основні проблеми та перспективи розвитку чорної металургії.

Хімічна промисловість. Галузева структура та сировинна база. Особливості розміщення найважливіших галузей. Екологічні проблеми, пов'язані з розвитком хімічної промисловості.

Промисловість будівельних матеріалів. Галузева структура та сировинна база. Цементна промисловість та основні центри її розміщення.

Лісова, целюлозно-паперова і деревообробна промисловість. Галузева структура та сировинна база. Райони лісозаготівлі. Особливості розміщення провідних галузей.

Соціальний комплекс. Структура комплексу, значення для економіки країни. Легка промисловість. Галузева структура. Особливості та центри розміщення найважливіших галузей. Галузі сфери послуг. Рекреаційно-туристичне господарство.

Агропромисловий комплекс (АПК). Структура комплексу, значення для економіки країни. Сільське господарство. Природні та соціально-економічні передумови розвитку. Галузева структура. Рослинництво, його основні галузі і особливості розміщення. Тваринництво, його основні галузі й особливості розміщення. Приміські комплекси. Сільськогосподарські зони та їх спеціалізація. Харчова промисловість як основна переробна ланка АПК. Структура галузі, принципи орієнтації підприємств. Борошномельно-круп'яна, цукрова, олійно-жирова, спиртова, кондитерська, молочна, м'ясна галузі харчової промисловості, особливості розміщення, провідні центри.

Транспорт. Роль транспорту в господарстві країни. Основні види транспорту. Залізничний транспорт. Залізнична мережа, структура вантажоперевезень. Географія автомобільного транспорту. Найважливіші автомагістралі. Географія морського, річкового, трубопровідного та авіаційного видів транспорту. Внутрішньоміський транспорт. Найважливіші транспортні вузли, річкові та морські порти.

Зовнішні економічні зв'язки України. Внутрішньодержавні і міждержавні економічні зв'язки, їх суть і значення. Економічні зв'язки України з державами світу. Географія зовнішньої торгівлі.

Економічні райони. Поняття про економічний район та його основні ознаки. Мережа економічних районів України.

Донецький економічний район. Економіко-географічне положення, адміністративний поділ. Економічна оцінка природних умов, природних і трудових ресурсів. Населення, його

структура і розміщення. Основні міста. Загальна характеристика економіки, місце району в господарському комплексі країни. Галузі спеціалізації промислового комплексу.

Агропромисловий комплекс, його галузева структура. Географія основних галузей рослинництва і тваринництва. Формування спеціалізованих АПК і їх розміщення. Транспортний комплекс. Економічні зв'язки району. Головні проблеми району. Найбільші міста.

Придніпровський, Північно-Східний, Столичний, Причорноморський, Центральний, Подільський, Карпатський та Північно-Західний райони (аналізуються за таким же планом, що й Донецький район).

Економічна й соціальна географія світу. Загальна, економіко-географічна характеристика світу. Сучасна політична карта світу. Поняття політичної карти світу. Етапи формування.

Групування країн світу (за розмірами території, кількістю населення, структурою господарства).

Соціально-економічна типологія країн світу. Показники, що визначають рівень економічного розвитку країн світу. Державний лад і державний устрій країн світу. Дві основні форми правління: республіканська і монархічна. Основні форми адміністративно-територіального устрою: унітарна і федеративна.

Міжнародні відносини й політична карта світу. Сучасна політична карта частин світу.

Географія населення світу. Населення — головна продуктивна сила суспільства. Чисельність населення земної кулі і його динаміка. Відтворення (природний рух) населення. Різні типи відтворення: розширений і звужений. Демографічна політика.

Міграції населення. Поняття про зовнішні і внутрішні міграції. Нерівномірність розміщення населення на земній кулі та її причини.

Зростання міського населення (урбанізація) та його причини.

Поняття про раси. Дослідження видатного російського вченого М.М. Міклухо-Маклая на Новій Гвінеї та їх значення.

Найчисленніші народи і мовні сім'ї світу.

Географія світових природних ресурсів. Екологічні проблеми.

Географічне середовище як сфера взаємодії суспільства і природи. Світові природні ресурси. Ресурсозберігання. Основні риси географії мінеральних, земельних, водних, лісових ресурсів світу.

Забруднення навколишнього середовища, екологічні проблеми людства. Шляхи розв'язання екологічних проблем, їх географічні особливості.

Світове господарство. Світове господарство, етапи його формування. Поняття про географічний поділ праці. Міжнародний поділ праці. Спеціалізація і кооперування, інтеграція країн світу. Міжнародний географічний поділ праці між розвиненими країнами і країнами, що розвиваються.

Світове господарство в період науково-технічної революції. Вплив НТР на галузеву структуру і розміщення виробництва; фактори розміщення.

Географія галузей світового господарства. Географія промисловості світу. Світова паливно-енергетична система (сировинна база і її розміщення, рівні розвитку вугільної, нафтової і газової промисловості й електроенергетики в країнах світу та їх співробітництво).

Металургійна промисловість світу, основні риси її розміщення, найбільші промислові райони. Машинобудівна промисловість, особливості розміщення найважливіших галузей. Спеціалізація і кооперування країн світу в галузях машинобудування. Хімічна індустрія світу.

Географія світового сільського господарства. Галузева структура. Особливості розміщення галузей рослинництва і тваринництва, найбільші сільськогосподарські райони. Створення АПК.

Географія світового транспорту. Розміщення найважливіших видів транспорту (залізничного, автомобільного, морського, річкового). Типи транспортних систем.

Зовнішні економічні зв'язки світу, їх форми. Міжнародний туризм.

Глобальні проблеми людства (війни і миру, екологічна, сировинна, демографічна та ін.).

Регіони та країни світу. Країни Європи. Загальна характеристика регіону, його склад. Характеристика господарства країн і значення інтеграційних процесів у його формуванні. Економіко-географічна характеристика ФРН, Великої Британії, Франції, Італії, Росії.

Країни Азії. Загальний огляд, склад регіону, різноманітність типів країн. Економіко-географічна характеристика Китаю, Японії, Індії. Нові індустріальні країни Азії, особливості господарства, причини швидкого економічного розвитку. Загальна характеристика Південно-Західної Азії.

Країни Америки. Загальна економіко-географічна характеристика США та Канади. Країни Латинської Америки. Склад території, різноманітність країн, особливості населення, структура економіки, участь у міжнародному поділі праці.

Країни Африки. Склад території, історія формування політичної карти, особливості галузевої та територіальної структури економіки.

Економіко-географічна характеристика Австралії.